

STM/SVO/ETU/Maisonlahti

Sosiaali- ja terveysturvavaliokunnalle

**HE 78/2020 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI VÄLIAIKAISISTA
POIKKEUKSISTA TYÖTTÖMYYSTURVALAKIIN COVID-19-EPIDEMIAN VUOKSI ANNETUN
LAIN MUUTTAMISESTA****Esityksen tausta**

Työmarkkinoilla on arvioitu vallitsevan työllistymisen tukemisen kannalta kahtalainen tilanne. Huoltovarmuuden kannalta keskeiseen maatalouden toimintaan tarvitaan työntekijöitä, ja tämä työ voi olla kokoaikaista tai osa-aikaista. Avainasemassa kotimaisen työvoiman osalta on työnhakijoiden hakeutuminen avoimiin työpaikkoihin ja työnantajien palkkaamista koskevat perusteet ja ratkaisut. Työnhakijat ja kausityön työpaikat eivät kuitenkaan sijaitse samalla alueella.

Toisaalta laajamittaisista rajoitustoimistakin seuranneet muiden alojen lomautukset ja työttömyys eivät välttämättä pääty välittömään kokoaikatyöhön palaamiseen, vaan työnantajien mahdollisuudet tarjota työtä saattavat johtaa työn osittaisuuteen.

Tällä esityksellä vastataan sekä kokoaikatyön vastaanottamisen tuen tarpeeseen silloin, jos työpaikka sijaitsee etäällä työttömän kotipaikasta, kuten maatalouden kausityön ollessa kyseessä tilanne voi olla. Keinona on liikkuvuusavustuksen väliaikainen muuttaminen. Samaan aikaan tuetaan työttömien taloudellisia mahdollisuuksia ottaa vastaan osa-aikatyötä tai lyhytkestoista työtä tai palata työhön osittaisesti tilanteessa, jossa kokoaikatyötä ei vielä välttämättä ole tarjolla. Keinona on työttömyysetuuden sovittelun väliaikainen muuttaminen. Esitys perustuu siis työttömyysturvajärjestelmään jo aiemmin sisältyneiden välineiden hyödyntämiseen ajankohtaisessa tilanteessa. Uusia elementtejä järjestelmään ei olla sisällytetty, toimeenpanoa koskevat tekijätkin huomioiden.

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi väliaikaisista poikkeuksista työttömyysturvalakiin covid-19-epidemian vuoksi annettua lakia (315/2020).

Esityksen sisältö

Lakiehdotuksen tarkoituksena on väliaikaisesti lisätä työllistymisen kannusteita huoltovarmuuden turvaamiseksi poikkeusoloissa maa- ja metsätalousministeriön toimialan kannalta kriittisissä tehtävissä, mutta myös laajemmin väliaikaisesti tukea työn vastaanottamista ja tuen saajien taloudellista tilannetta covid-19-epidemian vaikutusten vallitessa. Näin ollen esitetyt muutokset eivät koske yksinomaan kausityössä työllistyviä, vaan myös muita palkansaajia, ja työttömyysetuuden suojaosan korottamisen osalta myös yrittäjiä, joilla on oikeus työttömyysetuuteen. Esityksessä ehdotetaan väliaikaisesti korotettavaksi työttömyysetuuden sovittelun suojaosaa eli sitä osuutta ansioista, jota ei huomioida maksettaessa soviteltua työttömyysetuutta. Kuukaudessa suojaosa nousisi nykyisestä 300 eurosta 500 euroon, ja neljän kalenteriviikon jaksossa 279 eurosta 456 euroon.

Työttömyysturvalaissa säädettyyn liikkuvuusavustukseen ehdotetaan väliaikaista poikkeusta kokoaikatyön työmatkaa koskevaan avustuksen edellytykseen. Keskimääräistä työmatkaan kuluvaan aikaan lyhennettäisiin kolmesta tunnista kahteen tuntiin. Kyse on yhteensä edestakaiseen matkaan kuluva ajasta. Liikkuvuusavustusta voidaan myöntää myös, jos työn vastaanottanut henkilö muuttaa tällaisen työmatkan päästä työn vuoksi.

Muilta osin työttömyysetuuden sovittelua ja liikkuvuusavustusta koskevat säännökset pysyisivät ennallaan.

Esityksen taloudelliset vaikutukset

Työttömyysetuuden sovittelun suojaosan väliaikainen korottaminen 5 kuukauden ajaksi (1.6.—31.10.2020) lisäisi työttömyysturvan suoria etuusmenoja yhteensä noin 25 milj. eurolla, josta ansioturvan osuus 16 milj. euroa ja perusturvan 9 milj. euroa. Valtion osuus lisääntyisi noin 12,5 milj. eurolla, Työllisyysrahaston osuus noin 8,5 milj. eurolla, kuntien menot 3 milj. eurolla ja työttömyyskassojen osuus vajaalla 1 milj. eurolla. Tällöin on arvioitu, että soviteltua päivärahaa saisi kuukausitasolla noin 25 prosenttia työttömistä sekä 10 prosenttia lomautetuista. Näillä oletuksilla soviteltua päivärahaa saisi arviolta keskimäärin kuukaudessa noin 32 000 saajaa ansioturvassa ja perusturvassa noin 24 000 saajaa.

Liikkuvuusavustuksen väliaikainen myöntäminen kokoaikatyöhön, jos henkilön päivittäisen työhön liittyvän matkan kesto työn alkaessa ylittää keskimäärin kaksi tuntia nykyisen kolmen tunnin sijasta tai henkilö muuttaa vastaavalta etäisyydeltä työn takia, voi taloudellisilta vaikutuksiltaan olla varsin laaja, sillä merkittävä osa edestakaisista päivittäisistä työmatkoista on nykyiselläänkin yli kahden tunnin mittaisia, etenkin pääkaupunkiseudulla. Työnvälityksen vuositilaston mukaan työttömyydestä työllistyi avoimille työmarkkinoille vuonna 2019 arviolta 240 000 kertaa. Jos työllistymisiä tapahtuisi työttömyysetuuksia saavilla 31.10.2020 mennessä noin 120 000, ja työllistyvistä puolet kulkisi työmatkansa julkisilla ja joka neljännellä julkisilla kulkevista työmatkat kestäisivät yli kaksi tuntia päivässä, kustannuksia syntyisi noin 21 miljoonaa. Mikäli muuttamisen myötä liikkuvuusavustusta saavia olisi 2000 ja he saisivat avustusta täydet 60 päivää, etuusmeno lisääntyisi noin 4 miljoonaa euroa. Tällöin liikkuvuusavustuksen muutoksen kokonaiskustannukset olisivat noin 25 miljoonaa euroa.

Esityksen vaikutukset yrityksiin ja niiden toimintaan

Tukiessaan työn vastaanottamista esityksessä ehdotetut väliaikaiset poikkeukset, työttömyysetuuden suojaosan korottaminen ja liikkuvuusavustuksen muuttaminen, tukevat yritysten mahdollisuuksia saada työvoimaa myös osa-aikaisena ja myös alueellisen liikkuvuuden lisääntymisen kautta. Tämä koskee myös kausityövoimaa tarvitsevia maa- ja puutarhatilayrityksiä, jolloin esityksellä olisi mahdollista myös turvata huoltovarmuuden kannalta keskeistä alkutuotantoa. Erityisesti näiden yritysten kannalta keskeistä on kuitenkin se, onko työttömillä työnhakijoilla, lomautetut mukaan lukien, sellaista osaamista tai oppimispotentiaalia, mitä maatalousyrittäjät tarvitsevat.

Maatalousyritysten työvoiman saannin varmistamisen kannalta keskeistä on myös se, missä määrin työttömät työnhakijat ovat työttömyysetuuden saajina lomautuksen vuoksi ja miten pitkistä lomautusjaksoista on kyse. Vaikka ehdotetuilla väliaikaisilla poikkeuksilla kannustetaan myös lomautettuja ottamaan vastaan työtä lomautusaikana, työn vastaanottamista kannustavat työttömyysturvalain säännökset eivät muuta sitä työoikeudellista tilannetta, joka vallitsee työntekijän ja lomauttaneen työnantajan välillä.

Esityksen työvoiman tarjonnan lisäämistä koskevat tavoitteet ja työnantajille aiheutuva hallinnollinen taakka huomioiden yritysvaikutuksissa tulee ottaa huomioon myös tiedot, jotka sovitellun työttömyysetuuden hakija ja liikkuvuusavustuksen hakija tarvitsevat etuuden hakemista varten.